

**РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ**

**ИЗВЕШТАЈ
О РАДУ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ
ОДРАСЛИХ И СТАРИЈИХ
ЗА 2020. ГОДИНУ**

Београд,
Јул, 2021. године

Садржај

Садржај.....	3
УВОД.....	4
1. Подаци о установама за одрасле и старије	6
1.1 Капацитети установа за смештај одраслих и старијих	6
1.2 Људски ресурси у установама за одрасле и старије	11
2. Карактеристике корисника у установама за смештај одраслих и старијих.....	15
2.1 Корисници услуге смештаја у установама за одрасле и старије	15
2.2 Флуктуација корисника	24
3. Стручни рад са корисницима и додатне услуге које пружа установа.....	27
3.1 Евиденција насиља над корисницима	28
3.2 Друге услуге које пружа установа за смештај корисника	29
4. Закључак.....	31

УВОД

Предмет извештаја је анализа пружања услуге домског смештаја корисничкој групи одраслих и старијих у установама социјалне заштите у Републици Србији у 2020. години. Извештај је сачињен искључиво на основу појединачних извештаја о раду које су установе доставиле Републичком заводу за социјалну заштиту, а у складу са Законом о социјалној заштити.

Нормативни акти који, у највећој мери, уређују услугу домског смештаја одраслих и старијих корисника у систему социјалне заштите у Републици Србији су:

- Закон о социјалној заштити¹,
- Породични закон²
- Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите³,
- Правилник о лиценцирању организација социјалне заштите⁴,
- Правилник о стручним пословима у социјалној заштити са изменама и допунама овог Правилника⁵
- Правилник о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити⁶
- Уредба о мрежи установа социјалне заштите ⁷ (у даљем тексту Уредба).

У 2020. години, услугу смештаја одраслих и старијих корисника пружало је 280 установа: 40 установа из јавног сектора и 240 установа из општег сектора⁸. Установе из јавног сектора су домови чији су оснивачи Република Србија (16 установа су самостални правни субјекти и 8 установа које функционишу као домска одељења при центрима за социјални рад) или Аутономна покрајина Војводина (15 установа су самостални правни субјекти и једна установа функционише као домско одељење при центру за социјални рад). Општи сектор обухвата скуп свих установа социјалне заштите чији оснивач није Република Србија, Аутономна Покрајина или јединица локалне самоуправе. Власници или оснивачи установа социјалне заштите из Општег сектора су сва друга правна и физичка лица⁹ која су регистрована код надлежног органа за обављање делатности у области социјалне заштите. Делатност у области

¹ Службени гласник РС, број 24/11

² Службени гласник РС, број 18/2005, 72/2011 – др.закон 6/2015

³ Службени гласник РС, број 42/2013, 89/2018 и 73/2019

⁴ Службени гласник РС, број 42/2013

⁵ Службени гласник РС, број 1/2012 и 42/2013

⁶ Службени гласник РС, број 42/2013

⁷ Уредба о мрежи установа социјалне заштите, Службени гласник РС, број 12/2013

⁸ Регистар лиценцираних пружалаца услуга МРЗБСП <https://www.minrzs.gov.rs/sr/registri/sektor-za-brigu-o-porodici-i-socialnu-zastitu>

⁹ Члан 10. Закон о социјалној заштити

социјалне заштите, односно поједине услуге социјалне заштите може пружати и удружење, предузетник, привредно друштво и други облик организовања¹⁰.

Према Уредби о мрежи установа социјалне заштите, која је релевантни извор података за јавни сектор, и Регистру лиценцираних пружаоца услуге који је, осим за јавни, релевантни извор података за општи сектор, укупан доступни капацитет у 2020. години је 17.868 места (9.000 места у установама из јавног сектора, и 8.868 места у установама из општег сектора).

Синтетизовани извештај је рађен на основу достављених извештаја 269 установа за смештај одраслих и старијих. Годишњи извештај о раду није доставило 11 установа из општег сектора¹¹.

У првом делу извештаја приказани су основни подаци и трендови у смештајним капацитетима и расположивим људским ресурсима. Приказани трендови обухватају период од 2015. до 2020. године како би се могли поредити показатељи и подаци из установа јавног и општег сектора¹².

У другом делу приказани су подаци о корисницима услуге: социјалне и друге специфичне карактеристике корисника, флукуација корисника, разлози за смештај/напуштање установе, старатељска заштита, стручни рад са корисницима и изложеност насиљу.

У трећем делу приказани су подаци о додатним делатностима установа, односно о услугама које пружа установа, а не подразумевају смештај корисника¹³.

Извештајем су приказани трендови за период од 2015. до 2020. године, јер се од 2015. године прикупљају подаци о лиценцираним пружаоцима услуга из општег сектора. Трендови у периоду 2015 – 2020. година нису приказани за индикаторе код којих, услед промене методологије, нема упоредних података.

¹⁰ Члан 17. Закон о социјалној заштити

¹¹ Костић дом - лиценца бр. 99 је само започео израду извештаја, али није попунио податке и предао извештај, а 10 установа из општег сектора није ни приступило бази података, ни започело израду извештаја: Дом Липовачки одмор - лиценца бр. 83; Дом Алибунар - лиценца бр. 171; Дом Миљаквачки одмор - лиценца бр. 209; Дом Алтина - лиценца бр. 214; Дом Катарина - лиценца бр. 310; Дом Конак - лиценца бр. 338; Дом Аркадија - лиценца бр. 357; Дом Стара пруга - лиценца бр. 388; Дом Бонаца - лиценца бр. 437; Дом Сан - тим лиценца бр. 504.

¹² Први синтетизовани извештај о раду установа за домски смештај одраслих и старијих чији оснивач није Република Србија/АПВ него друга правна и физичка лица, рађен је за 2015. годину.

¹³ Услуге које подржавају квалитет живота у сопственом биолошком окружењу - локалне социјалне услуге, услуге у заједници.

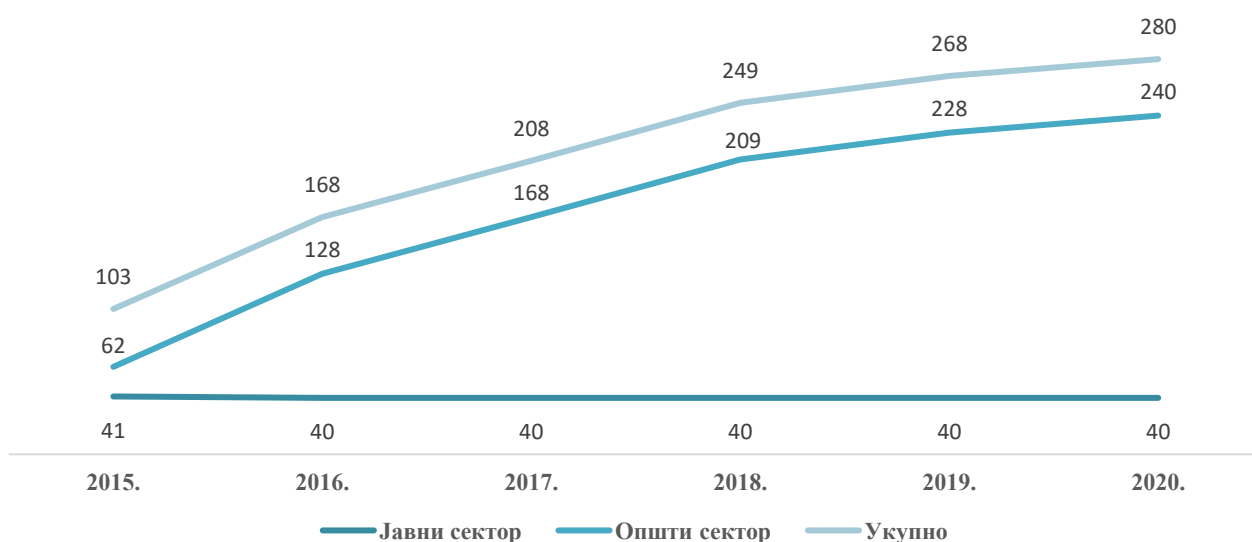
1. Подаци о установама за одрасле и старије

1.1 Капацитети установа за смештај одраслих и старијих

Према проценама Републичког завода за статистику, у 2020. години је било 6,9 милиона становника у Србији, а 21,7% је било старије од 65 година¹⁴ (преко 1,5 милион старијих од 65 година). Расположиви смештајни капацитети у установама социјалне заштите, обезбеђују смештај за 1,2% старијих грађана.

У 2020. у односу на 2019. годину, број пружаоца услуге домског смештаја за одрасле и старије повећан је за 4%, док у периоду од 2015. до 2020. године увећање било значајно веће и износило је 172% (Графикон 1).

Графикон 1. Кретање броја установа за одрасле и старије, 2015 - 2020.

Извор: Уредба о мрежи установа социјалне заштите, Регистар лиценцираних пружаоца услуге смештаја за одрасле и старије

Расположиви смештајни капацитет у свим установама за смештај одраслих и старијих је 17.868 корисника (Графикон 2). У односу на претходну, 2019. годину, укупан расположиви капацитет је увећан за 3%, а у односу на 2015. годину повећан је за 62%.

¹⁴ <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/stanovnistvo/procene-stanovnistva/>

Графикон 2. Распоживи капацитети у установама, 2015 - 2020.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У јавном сектору капацитет прописан Законом¹⁵ до 100 корисника има 28% установа, а услове за смештај преко 100 корисника има 72% установа. Више од половине, односно 53% установа располаже са капацитетом од 101 до 300 корисника. Капацитет за смештај преко 300 корисника има 18% установа¹⁶.

У општем сектору доминирају установе са капацитетом до 30 корисника, (Графикон 3). У односу на 2015. годину заступљеност ових домова опада, а паралелно с тим у периоду од 2105. до 2019. године, исказан је благи тренд раста у заступљености домова са капацитетом преко 50 корисника.

Графикон 3. Структура смештајних капацитета у општем сектору, 2015 - 2020. (%)

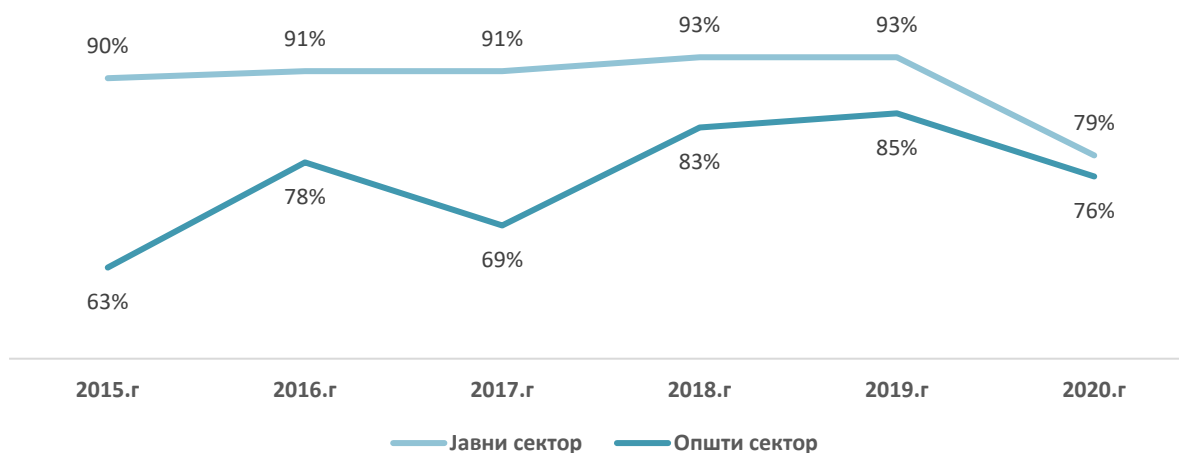
Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих из општег сектора

¹⁵ Члан 54. Закона о социјалној заштити Службени гласник РС, број 24/11

¹⁶ Ови капацитети су уређени Уредбом о мрежи установа социјалне заштите и нема значајних одступања током посматраног периода

Просечна попуњеност капацитета свих домова за одрасле и старије у 2020. години је била 77%, а у односу на 2019. годину искоришћеност капацитета је умањена за 11%. Попуњеност капацитета у установама јавног сектора је 79% и мања је за 14% у односу на 2019. годину. Попуњеност капацитета у установама из општег сектора је 76% што је 11% мање у односу на 2019. годину (Графикон 4). Разлог овако значајног смањења искоришћености смештајних капацитета су услови организације и рада током пандемије Ковид 19¹⁷.

Графикон 4. Попуњеност капацитета у установама, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

На листама чекања у 2020. години је било укупно 1.477 корисника, што је 17% мање него у 2019. години. Од 2015. до 2019. године забележен је континуирани раст броја корисника који се евидентира на овој листи у свим установама, без обзира на оснивача (Графикон 5). У 2020. години тај тренд је прекинут и у свим установама је забележен значајнији пад броја корисника на листама чекања за смештај. У наративним извештајима, као образложење овог тренда наводе се услови рада у време пандемије и чињенице да је корисничка група од 65+ година, као најугроженији део популације, генерално била подвргнута ригорозним превентивним мерама, пре свега рестрикцијама у кретању.

¹⁷Наративни извештаји свих пружаоца услуге смештаја указују: Прописане превентивне и куративне мере налажу део капацитета који мора бити опредељен за „изолацију“ корисника, било да се ради о новопримљеним или о корисницима који из било којих разлога морају на краћи период да напусте установу и у њу се врате. Ово су ситуације када корисници домског смештаја одлазе у друге здравствене установе на специјалистичке прегледе и/или стационарно лечење. Затим, корисници који су били евидентирани на листи чекања, одлагали су смештај због чињенице да би морали бити у обавезној двонедељној изолацији приликом пријема у установу.

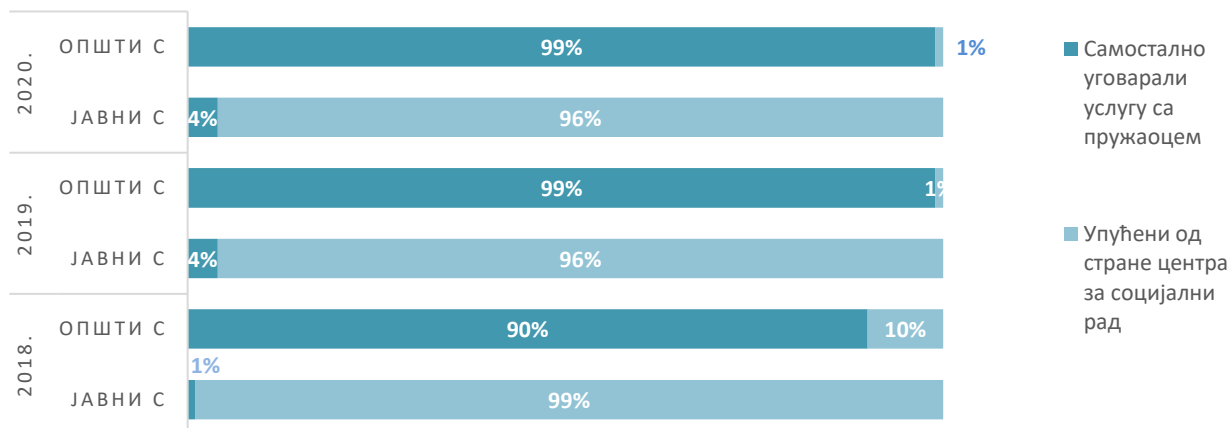
Графикон 5. Тренд раста броја корисника евидентираних на листама чекања, 2015 - 2020.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Начин на који долази до реализације услуге домског смештаја разликује се у установама из јавног и установама из општег сектора (Графикон 6). У општем сектору на основу решења центра за социјални рад, услугу користи само 1% корисника. У установама из јавног сектора подаци се дијаметрално разликују, а током последње две године у овим установама је порастао број корисника који директно уговарају услугу смештаја (4% током последње две године).

Графикон 6. Начин уговарања услуге у односу на припадајући сектор пружаоца, 2018 - 2020. (%)

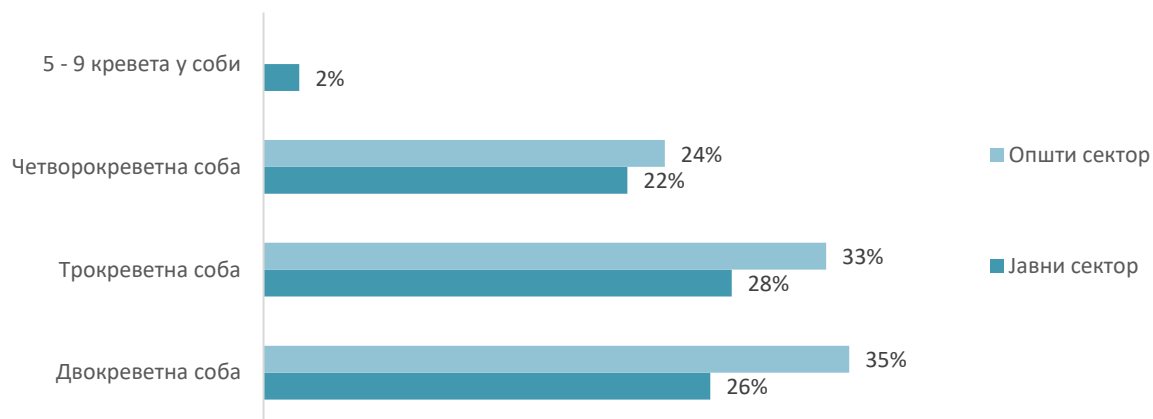

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите је прописано да у соби може бити највише 4 кревета. У структури смештајних капацитета доминирају двокреветне, трокреветне и четворокреветне собе и нема значајнијих одступања током посматраног периода (Графикон 7). У јавном сектору

још увек, као и претходне године, има 2% соба са пет и више кревета, а у 2020. години је први пут евидентирано да ни у установама из јавног сектора нема соба са више од 10 кревета. Структура смештајних капацитета у установама из општег сектора је у складу са стандардима (нема смештајних јединица са пет и више кревета).

Графикон 7. Структура смештајних капацитета у установама, 2020. (%)

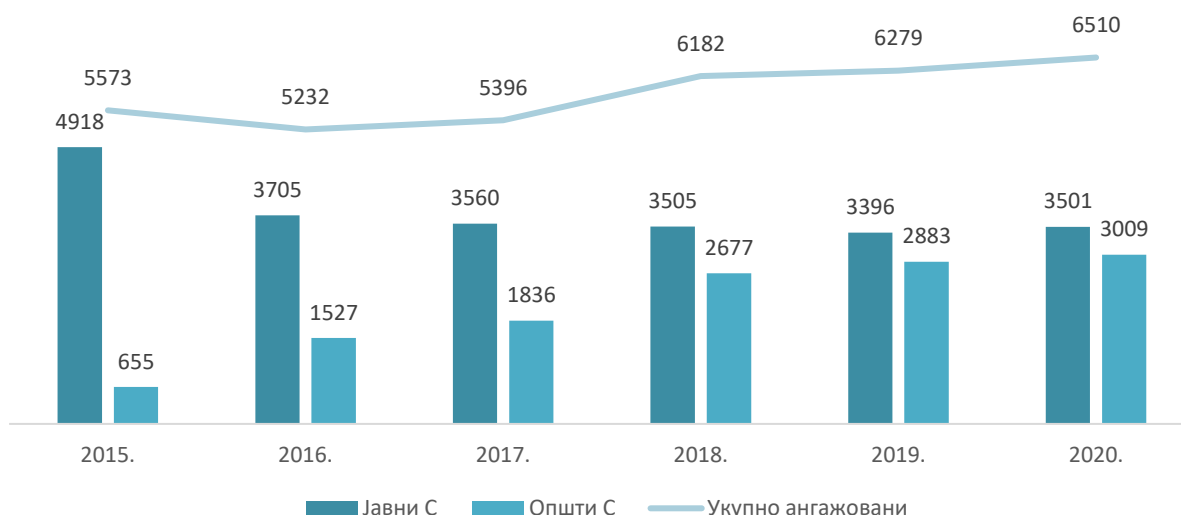
Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

1.2 Људски ресурси у установама за одрасле и старије

У установама за одрасле и старије, у 2020. години је ангажовано укупно 6.510 радника, односно 4% више радника него што је то било у 2019. години и 17% више него што је било 2015. године (Графикон 8).

У јавном сектору све до 2020. године је приметан тренд смањивања броја ангажованих радника. Смањење броја запослених у јавном сектору је рефлексција примене Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору¹⁵ и Закона о буџетском систему¹⁶. Током 2020. године, број ангажованих радника у јавном сектору је повећан за 3% јер је, у ванредним пандемијским околностима, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања давало потребне сагласности за делимично попуњавање упражњених радних места.¹⁷ У јавном сектору недостају кадрови свих профила. Најизраженији недостатак, који значајно угрожава квалитет услуге, јесу недостајући неговатељи и медицинско особље.

Графикон 8. Ангажовани радници у односу на сектор пружаоца услуге, 2015 - 2020.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

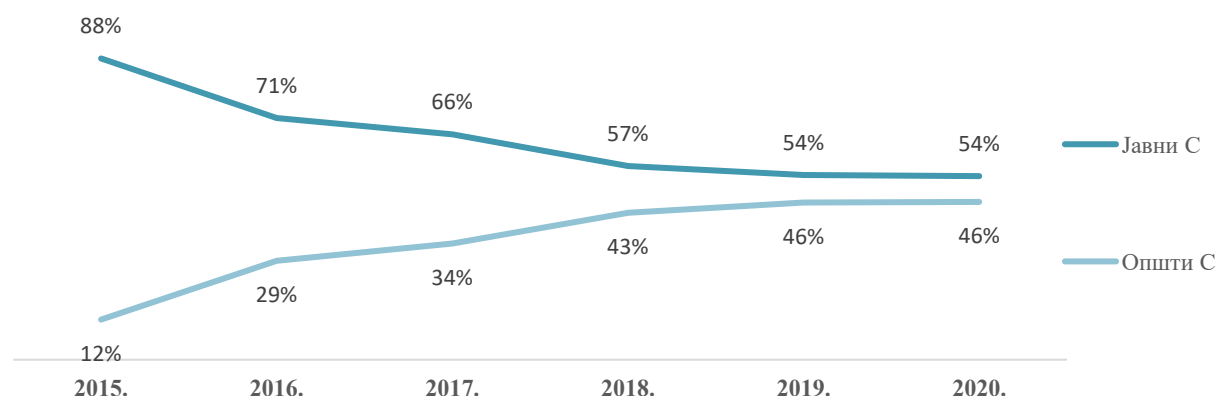
У општем сектору расте број запослених, расте и заступљеност у односу на укупно ангажоване у свим домовима (Графикон 9).

¹⁵ Сл. гласник РС", број 68/2015 и 81/2016-ОУС

¹⁶ Сл. гласник РС", бр. 103/2015

¹⁷ Извор: Наративни извештаји установа за смештај одраслих и старијих из јавног сектора за 2020. годину

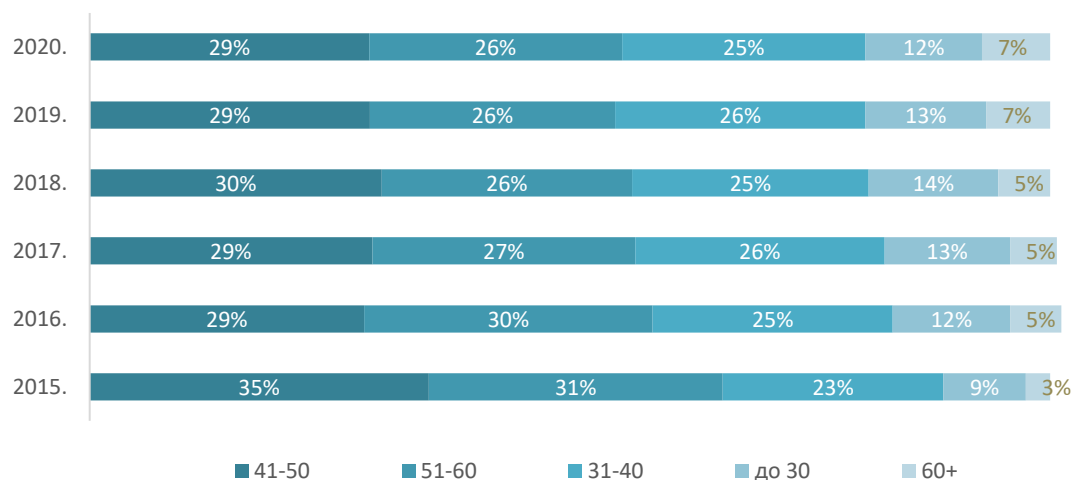
Графикон 9. Заступљеност ангажованих радника у односу на припадајући сектор, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на старосну структуру, на пружању услуге домског смештаја, 29% ангажованих радника је старости од 41 до 50 година, а 26% ангажованих од 51 до 60 година. У односу на претходну, 2019. годину, нема промена у старосној структури ангажованих на пружању услуге домског смештаја. У поређењу са 2015. годином, старијих од 65 година је за 133% више (Графикон 10).

Графикон 10. Структура ангажованих радника у односу на старост, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Осим у старосним групама од 41 до 50 и 60 и више година, где је незнатна разлика у односу на припадајући сектор установе, у другим старосним групама разлике су израженије. У установама јавног сектора тек 7% радника је старости до 30 година, и нема значајнијих одступања у односу на претходне године. У установама из општег сектора овој старосној групи припада 18% ангажованих. Изражена је разлика у структури запослених у старосној групи од 51 до 60 година. Овој старосној групи

припада трећина, односно 33% запослених у јавном сектору, а мање од петине, односно 18% запослених у општем сектору (Табела 1).

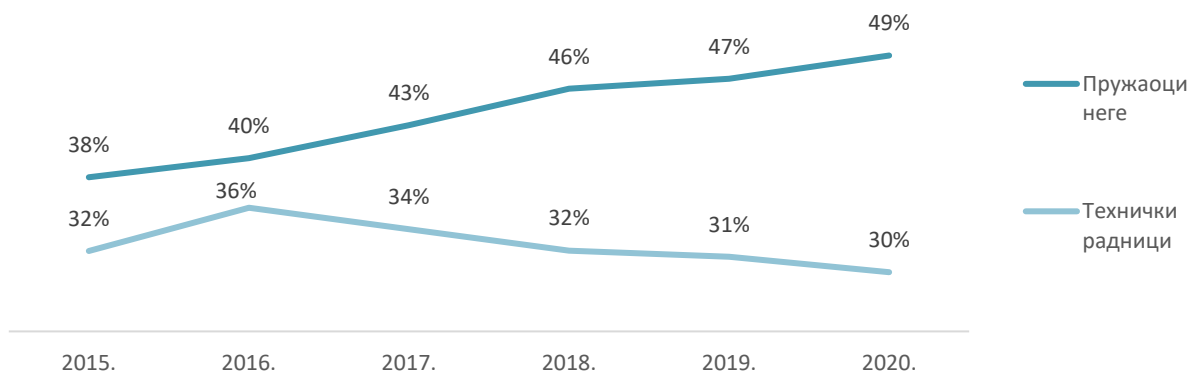
Табела 1. Старосна структура ангажованих радника у односу на припадајући сектор установе, 2015 - 2020., %

Старосна структура	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.		2020.	
	Јавни	Општи	Јавни	Општи	Јавни	Општи	Јавни	Општи	Јавни	Општи	Јавни	Општи
41-50	37%	23%	32%	21%	32%	25%	32%	29%	31%	28%	30%	29%
51-60	33%	14%	37%	15%	33%	15%	34%	16%	33%	17%	33%	18%
31-40	22%	27%	23%	31%	23%	31%	22%	28%	24%	29%	22%	29%
до 30	6%	31%	5%	29%	7%	25%	7%	22%	6%	20%	7%	18%
60+	2%	6%	4%	4%	5%	5%	5%	6%	7%	7%	8%	7%

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на врсту посла, на пружању услуге смештаја одраслих и старијих, 49% ангажованих су пружаоци неге (неговатељи и медицински радници). У односу на претходну 2019. годину, пружалаца неге је више за 2%, а у односу на 2015. за 11% (Графикон 11). Техничких радника је 30%, што је у односу на претходну годину мање за један проценат, а за 2% мање у односу на 2015. годину.

Графикон 11. Пружаоци неге и технички радници у односу на укупан број радника, 2015 - 2020. (%)

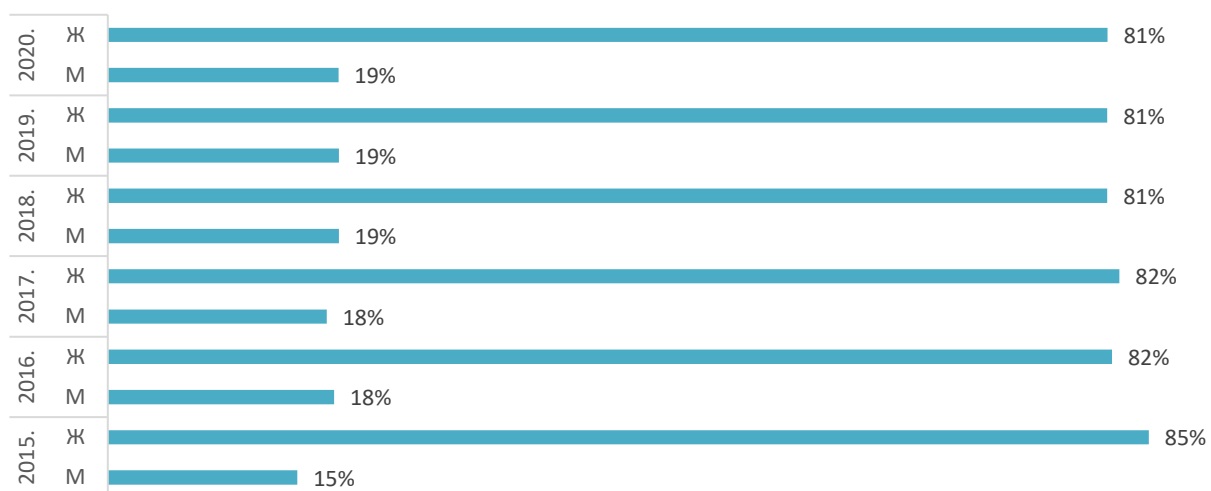

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Од укупног броја радника у 2020. години, 9% ангажованих чине стручни радници, што је исто као и 2019. године и 2% више у односу на 2015. годину.

У односу на родну структуру радника, три четвртине, односно 81% ангажованих на пружању услуге домског смештаја јесу жене. У односу на претходну 2019. годину и у поређењу са 2015. годином, родна структура запослених се незнатно мења (Графикон 12). Нема значајнијих разлика кад се пореде јавни и општи сектор.

Графикон 12. Родна структура ангажованих радника, 2015 - 2020. (%)

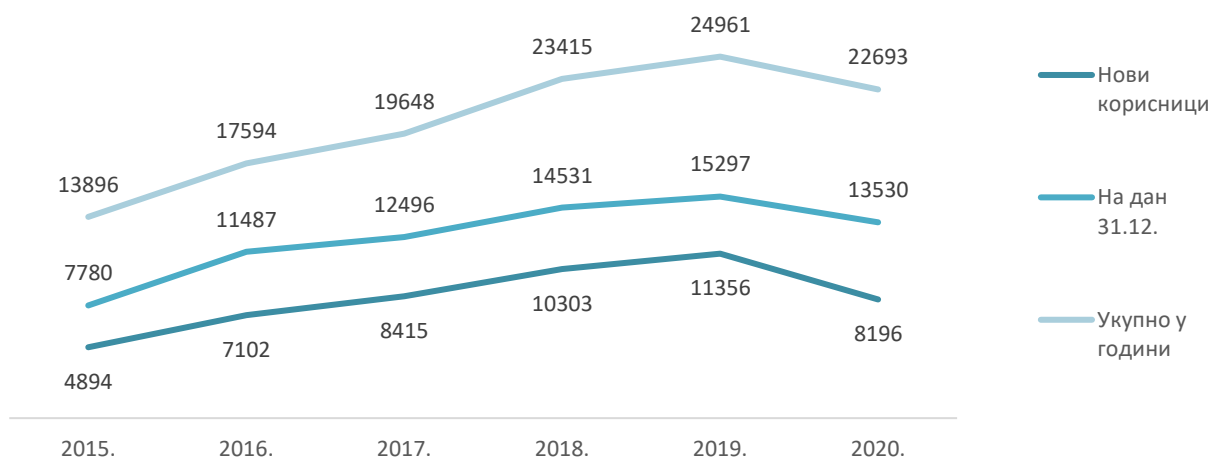
Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

2. Карактеристике корисника у установама за смештај одраслих и старијих

2.1 Корисници услуге смештаја у установама за одрасле и старије

У 2020. години је уочљив тренд пада броја корисника на смештају у установама по свим критеријумима: током године, на дан 31.12. и корисника смештених у току године. На дан 31.12.2020. године, корисника је било за 12% мање у односу на 2019. и 74% више у односу на 2015. годину (Графикон 13). Пандемијске околности наводе се као образложење ових појава у свим наративним извештајима које су установе доставиле. Број корисника смештених у току године у 2020. години био је за 28% мањи у односу на 2019. годину, а за 67% већи у односу на 2015. годину. Током 2020. године у односу на 2019. годину услугу смештаја је користило 9% мање корисника, а у односу на 2015. годину више за 63% (Графикон 13).

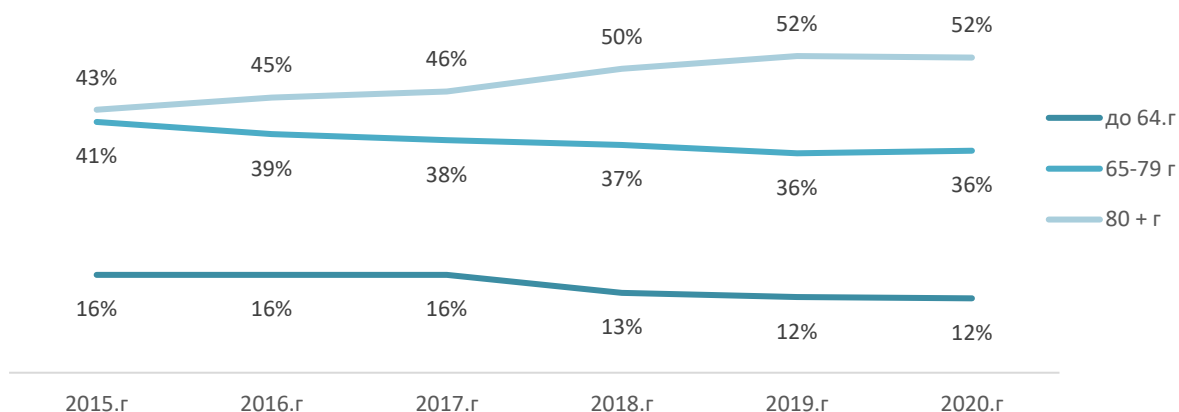
Графикон 13. Број корисника домског смештаја за одрасле и старије, 2015 - 2020.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Више од половине, односно 52% корисника је старије од 80 година. У односу на претходну годину нема промена, а у односу на 2015. годину, више их је за 9%. Одрасли корисници чине 12%, а удео корисника од 65 до 79 година износи 36% укупног броја корисника (Графикон 14).

Графикон 14. Старосна структура корисника, 2015. - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Старосна структура корисника разликује се у установама јавног и општег сектора (Табела 2). У општем сектору, у односу на укупан број корисника, знатно је мање одраслих корисника. Старијих од 80 година је у јавним установама 44%, а у установама општег сектора 60%.

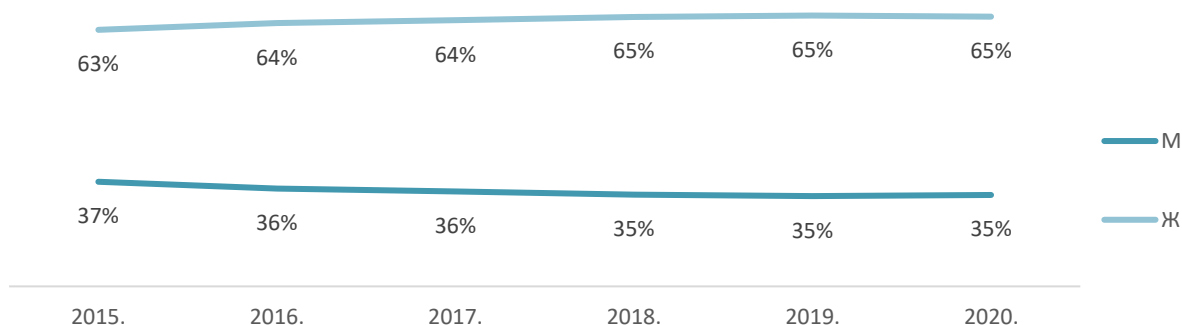
Табела 2: Корисници према старости у односу на припадајући сектор, 2015 - 2020., %

Група установа	Старост корисника	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Јавни сектор	до 64 год.	16%	16%	16%	15%	17%	17%
	65-79год.	41%	38%	38%	38%	39%	39%
	80+	43%	45%	46%	47%	44%	43%
Општи сектор	до 64 год.	5%	5%	6%	6%	7%	7%
	65-79год.	37%	31%	33%	33%	32%	33%
	80+	58%	64%	60%	61%	61%	60%

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Када се посматра **родна структура корисника** (Графикон 15), доминирају жене - 65% жена у односу на 35% мушкараца. Нема значајнијих одступања током посматраног периода. У односу на 2015. годину, жена је више за 2% и исто толико је мање мушкараца.

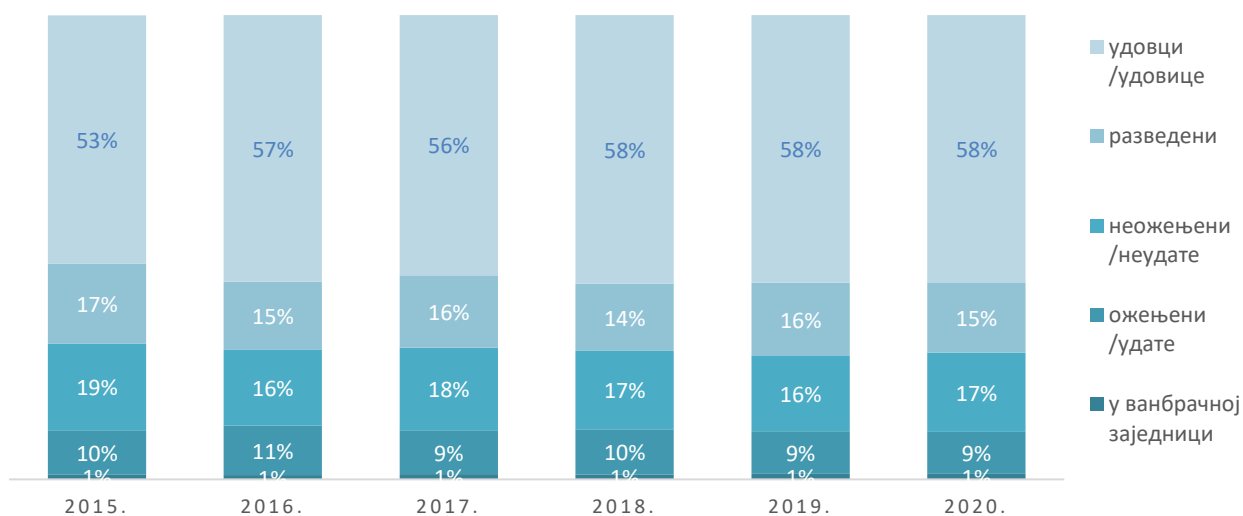
Графикон 15. Родна структура корисника - укупно током године, 2015. - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на брачни статус пре смештаја у дом, услугу користи 58% удовица и удоваца. Ово је најзаступљенија корисничка група према брачном статусу, са тенденцијом умереног раста у посматраном периоду (Графикон 16). У односу на 2015. годину ова корисничка група је увећана за 3%.

Графикон 16. Корисници према брачном статусу 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Када се посматра породични статус, више од половине корисника - 56% је пре смештаја у дом живело у самачким домаћинствима. Петина корисника – 21% живела је у домаћинству са децом или унуцима. Нема значајних одступања у породичном статусу корисника током посматраног периода (Графикон 17).

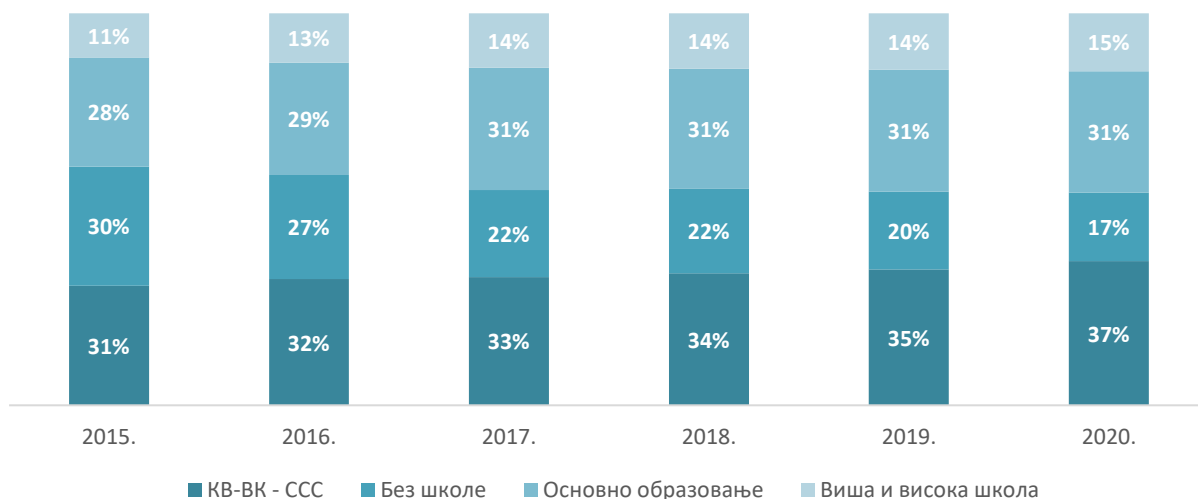
Графикон 17. Корисници према породичном статусу пре смештаја у дом, 2015. - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на образовну структуру, највише корисника је са средњим стручним образовањем – 37%. Заступљеност ових корисника се из године у годину повећава за 1%. Најмање корисника је са високим/вишим стручним образовањем – 15%. Без образовања је 17% корисника (Графикон 18).

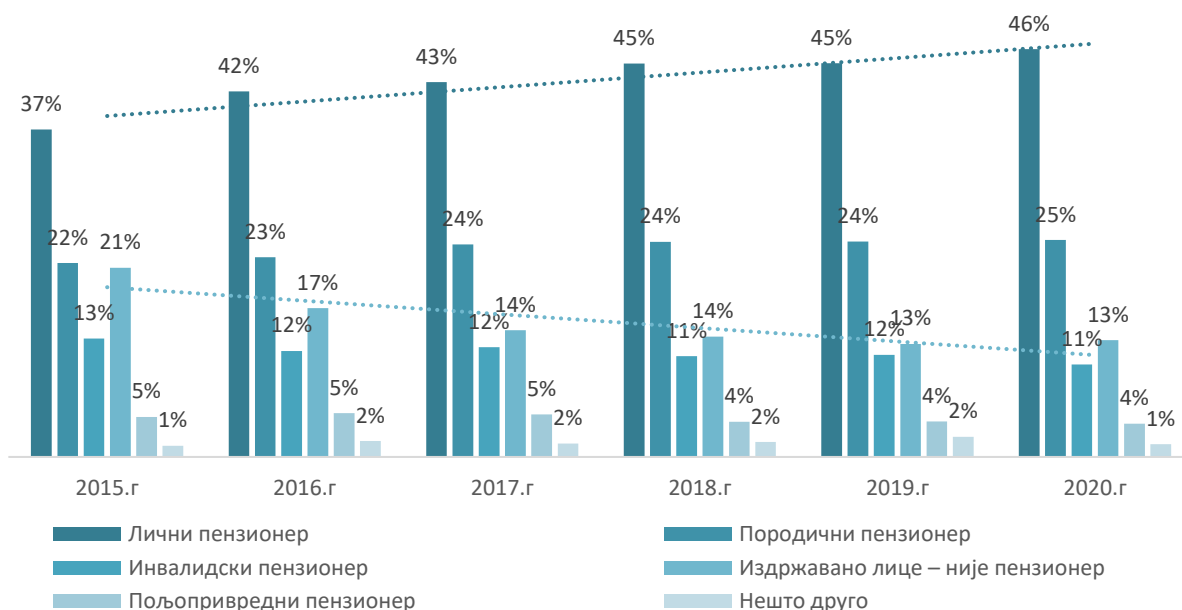
Графикон 18. Корисници према образовном статусу, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на пензијски статус, на домском смештају је 86% пензионера и 13% издржаваних лица (Графикон 19).

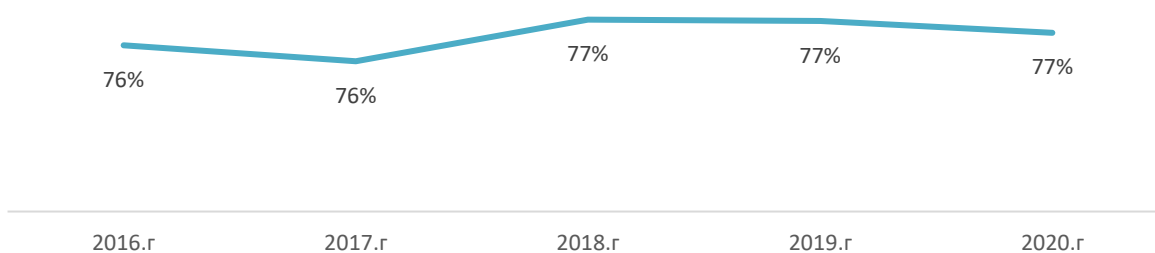
Графикон 19. Корисници услуге домског смештаја према пензијском статусу, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

За смештај у установу која се налази у окружењу, опредељује се 77% корисника, што је исто као у 2019. години. Нема значајних одступања када се пореде подаци из ранијих година¹⁸ (Графикон 20).

Графикон 20. Корисници према месту пребивалишта пре смештаја у дом, 2016 - 2020. (%)

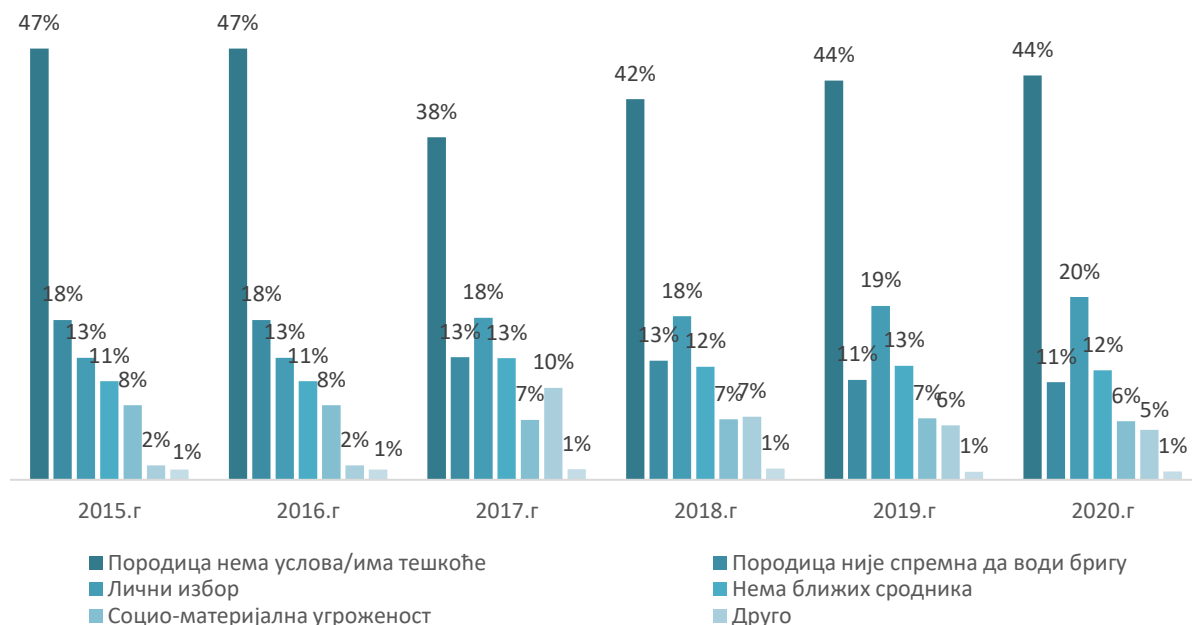

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У 2020. години 44% корисника на домском смештају је зато што породица нема услова, односно има тешкоће у организацији свакодневног функционисања и нема капацитет да обезбеди услове за несметан живот корисника. У односу на претходну 2019. годину, нема одступања, а у односу на 2015. годину, мање их је за 3% (Графикон 21).

¹⁸ У годишњим извештајима за 2015. годину није се пратио овај показатељ

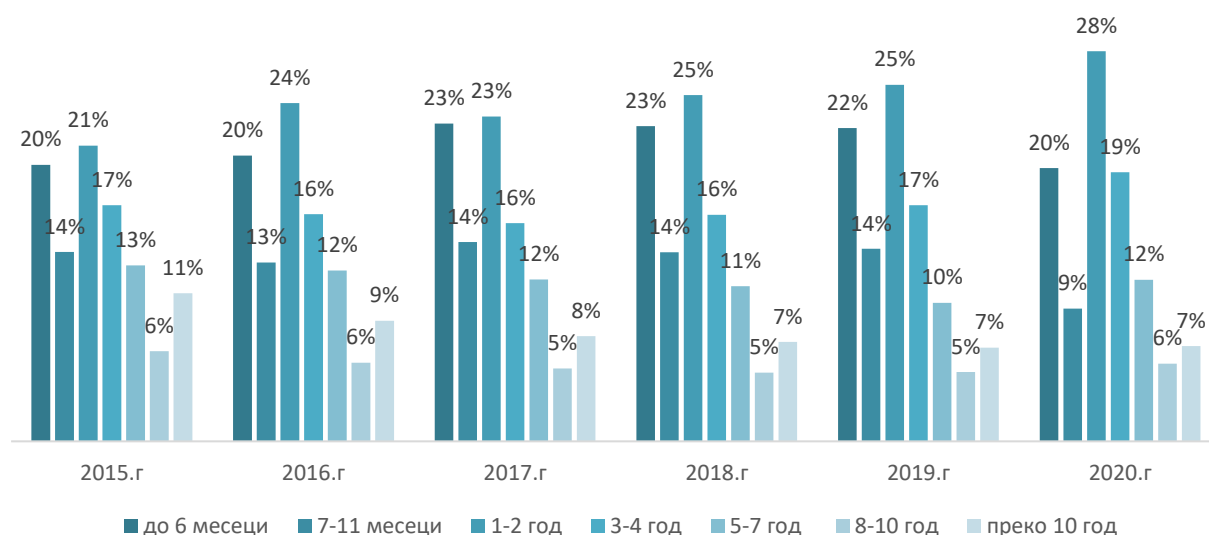
Графикон 21. Разлози за смештај у установу, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У 2020. години мање од једне године услугу смештаја користи 29% корисника. Од једне до две године на смештају у установама проведе 28% корисника и током посматраног периода заступљеност ових корисника расте. Нема значајне разлике када се ови подаци пореде током посматраног периода. (Графикон 22).

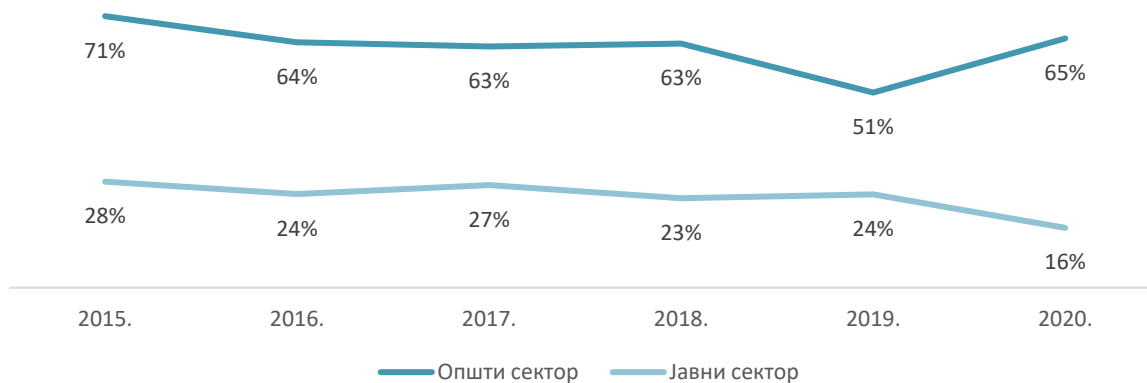
Графикон 22. Корисници према дужини боравка у установи, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Разлике у дужини боравка у установи се могу уочити када се пореде корисници према секторима. Најизраженија је разлика у броју корисника који услугу користе мање од годину дана. У установама из јавног сектора у 2020. години је до годину дана услугу користило 16% корисника, а у установама из општег сектора 65%.

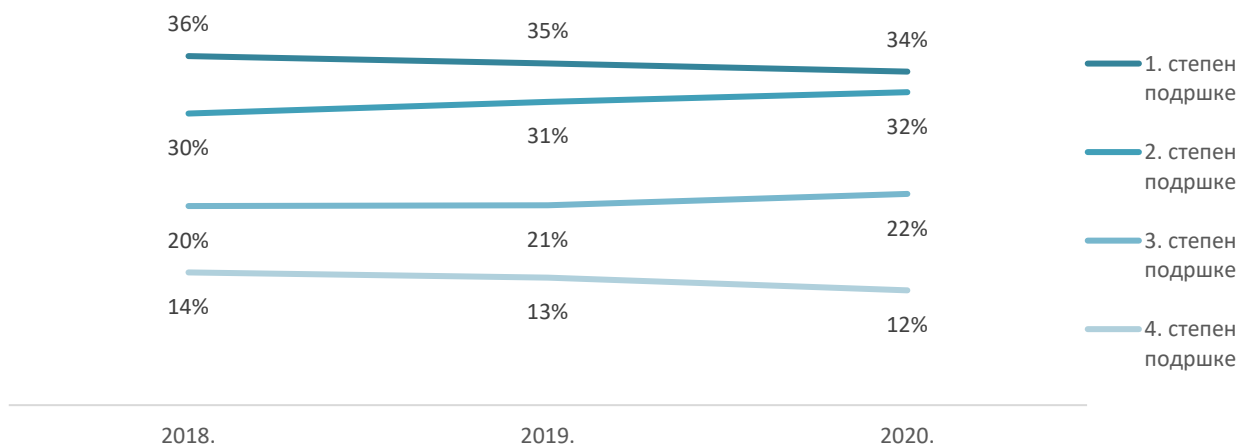
Графикон 22а. Корисници који су услугу користили мање од годину дана према секторима, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Према процењеном степену потребне подршке, 66% корисника има потребу за првим и другим степеном подршке, што је исто као и у 2019. години¹⁹. Петина, односно 22% корисника може да функционише и брине о себи уз надзор и подршку другог лица (трећи степен подршке). Самостално, уз подсећање (четврти степен подршке), може да функционише 12% корисника (Графикон 23).

Графикон 23. Корисници према степену потребне подршке, 2018 - 2020. (%)

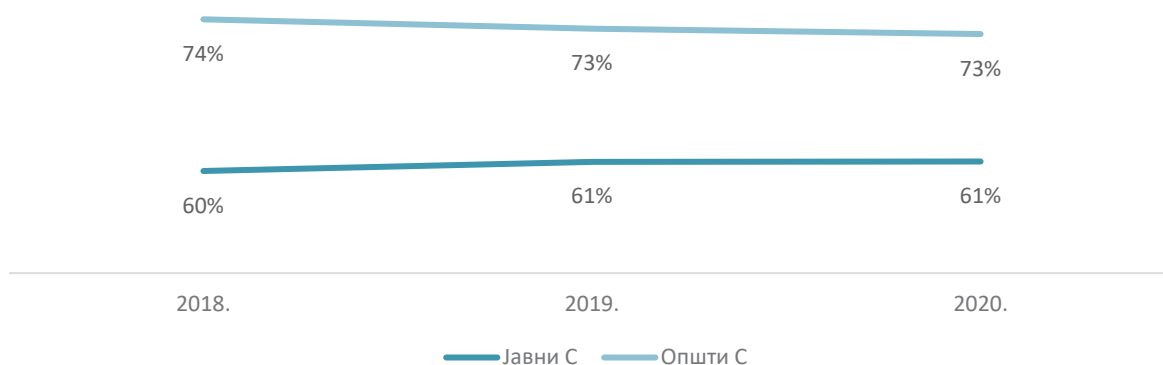

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

¹⁹ Нема компаративних података из ранијих година

Разлика је уочљива када се пореде подаци по секторима. У установама из јавног сектора 61% корисника је потребна интензивнија нега и брига, док је удео ове групе корисника у установама из општег сектора 73% (Графикон 24).

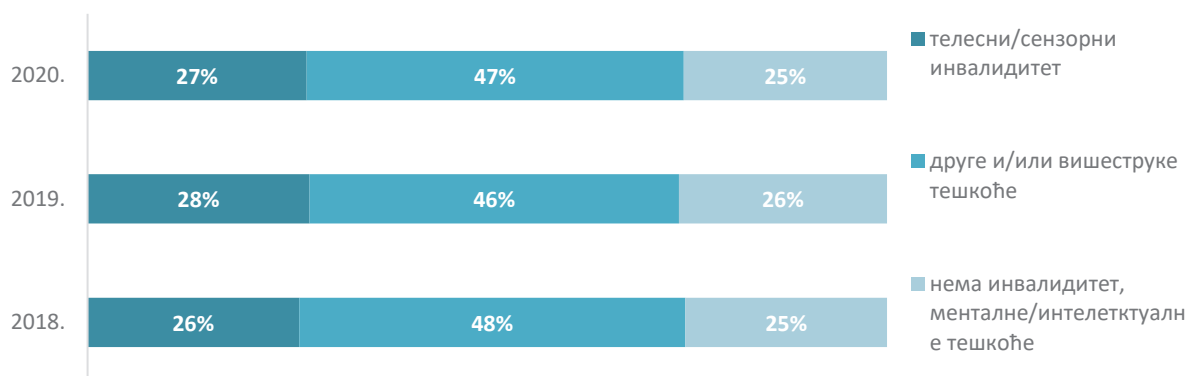
Графикон 24. Корисници са првим и другим степеном потребне подршке према сектору, 2018 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У 2020. години укупно 74% корисника услуге домског смештаја има неку врсту **инвалидитета или тешкоћа** (Графикон 25).

Графикон 25. Корисници према врсти инвалидитета/тешкоћа, 2018 - 2020. (%)

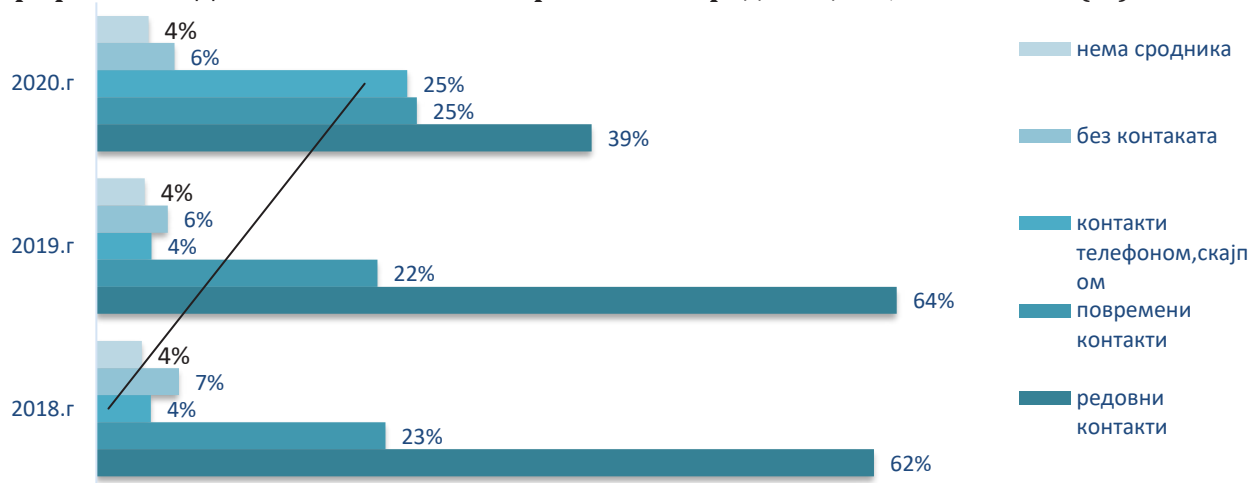

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Показатеље контаката са сродницима током 2020. године треба посматрати у контексту вирусне пандемије Корона 19. Редовне **контакте са сродницима** остварује 39% корисника, што је за 25% мање него у претходној 2019. години. Директни, лични контакти, услед пандемијских околности, компензовани су контактима преко друштвених мрежа²⁰ и телефона 25%, што је пет пута више него претходне и ранијих година (Графикон 26).

²⁰ Извор: наративни извештаји пружаоца услуге домског смештаја

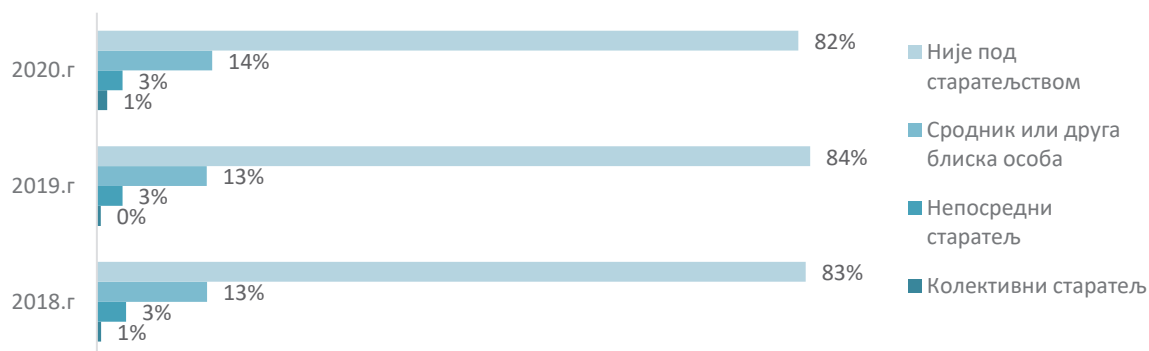
Графикон 26. Динамика контаката корисника са сродницима, 2018 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

За већину корисника – 82% није организована старатељска заштита. За 14% корисника, старатељ је сродник или друга блиска особа. Центар за социјални рад пружа старатељску заштиту за 3% корисника и у овој групи корисника нема промена у односу на 2019. годину (Графикон 27).

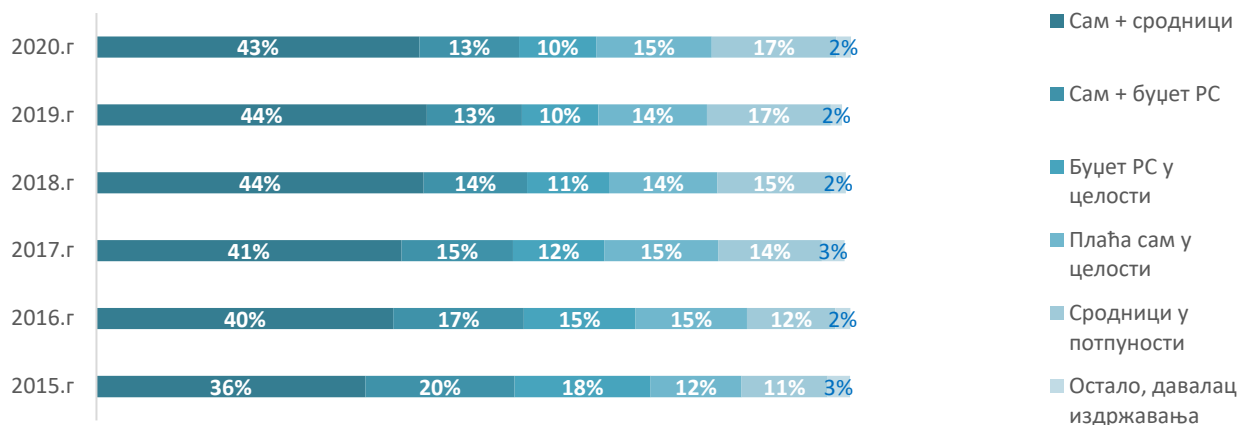
Графикон 27. Корисници према старатељској заштити, 2018 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Када се посматра структура корисника **у односу на начин плаћања услуге**, 58% корисника трошкове смештаја сnose сами или уз помоћ сродника. Сродници у потпуности сnose трошкове за 17% корисника (Графикон 28). Буџет Републике Србије у целости сноси трошкове за 10% корисника, исто као 2019. године, и за 8% мање у односу на 2015. годину. Република Србија партиципира у трошковима за 10% корисника.

Графикон 28. Корисници према начину плаћања услуге, 2015 - 2020. (%)

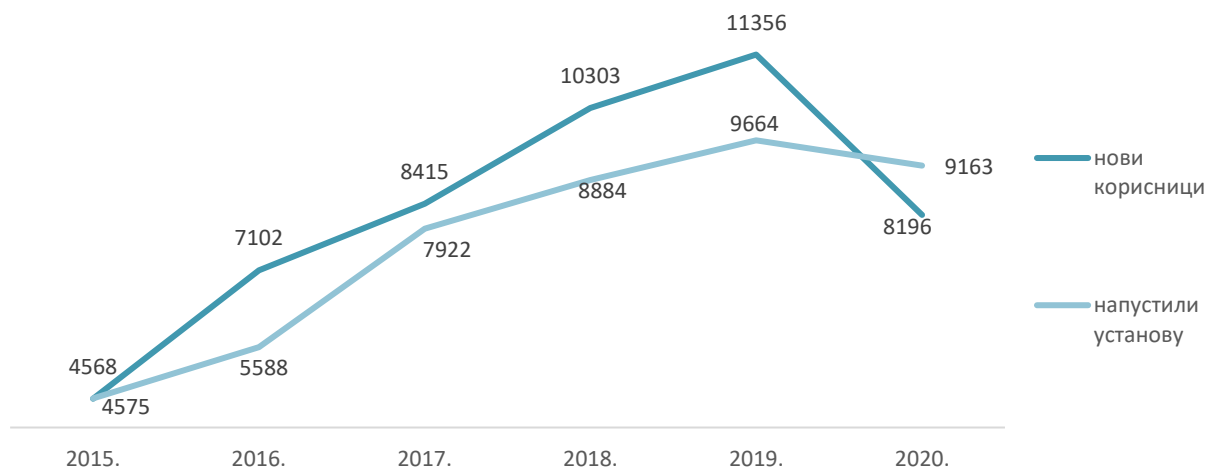

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

2.2 Флукуација корисника

У току 2020. године у установе је смештено 8.196 корисника, што је 38% мање у односу на 2019²¹. Установе је напустило 9.163 корисника, што је за 5% мање него у 2019. (Графикон 29).

Графикон 29: Корисници смештени у установу у току године и корисници који су напустили установу, 2015 - 2020.

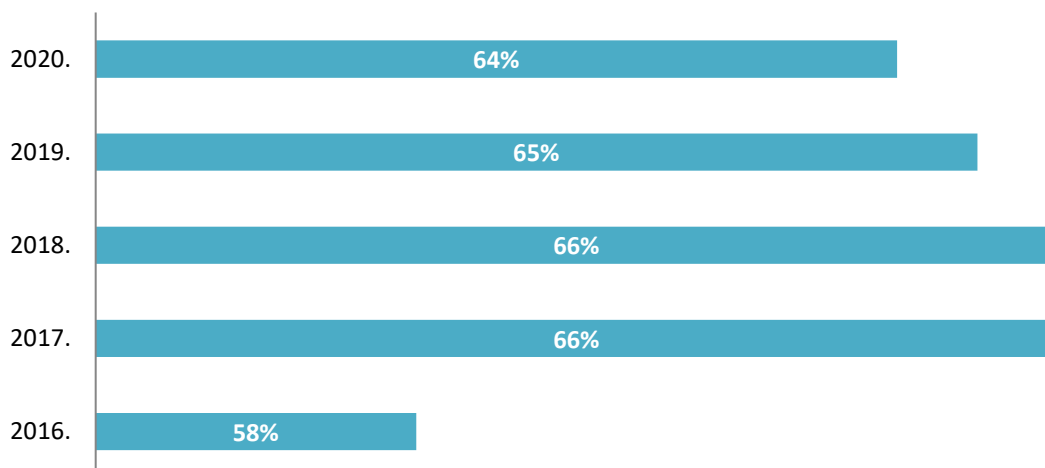

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих РЗСЗ

²¹ У наративним извештајим се наводе разлози за значајно умањен број новопримљених корисника, а односе се на услове рада и пријема корисника током пандемије Ковид 19.

Флуктуација корисника је 64% и у односу на 2019. мања је за 1%, а у односу на 2016. годину²² је већа за 6% (Графикон 30).

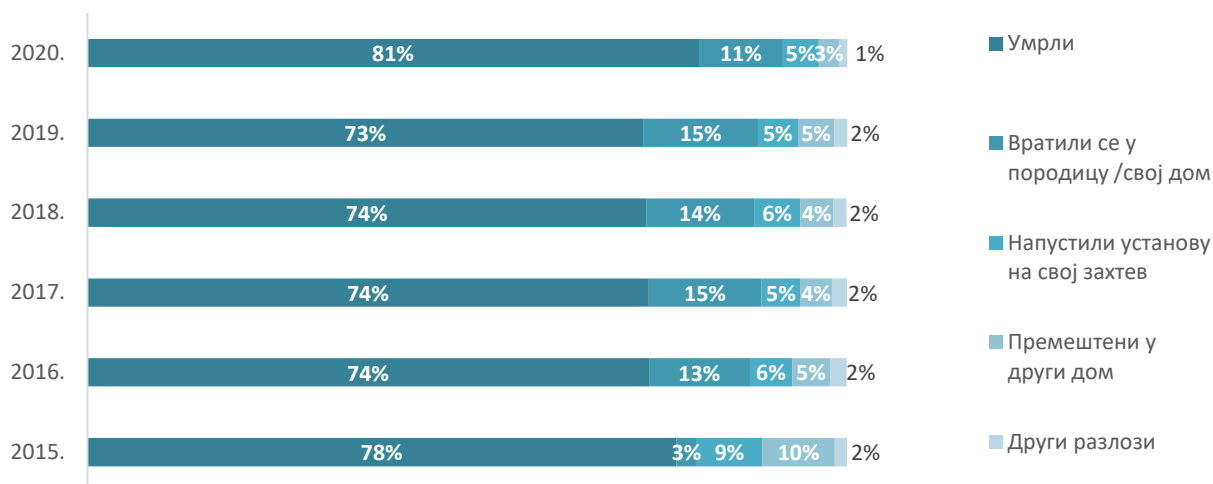
Графикон 30. Флуктуација корисника, 2016 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих РЗСЗ

Најзаступљенији **разлог напуштања установе** је смрт, за чак 81% корисника, што је за 8% више него у 2019. години. У своју породицу или свој дом се вратило 11% корисника (Графикон 31).

Графикон 31. Корисници према разлогу напуштања установе, 2015 - 2020. (%)

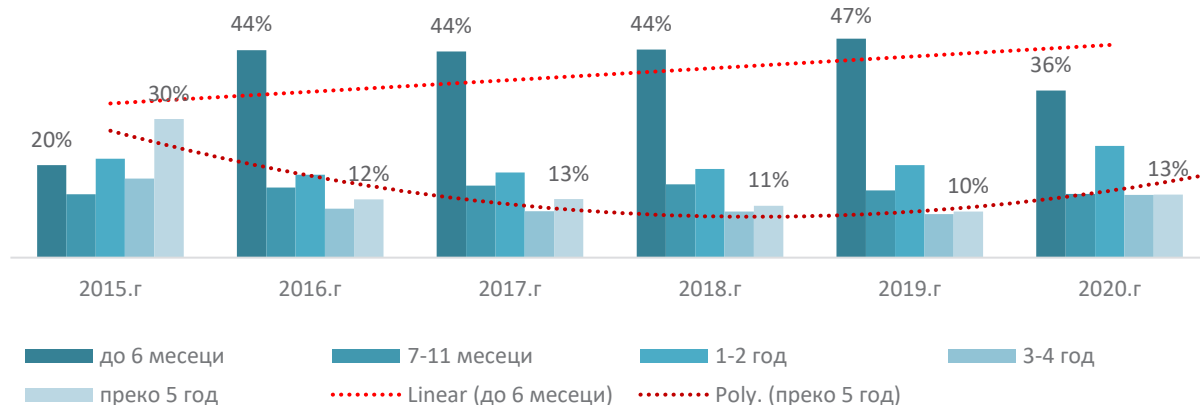

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

²² Нема упоредних података из ранијих година

Узрок смрти корисника углавном је болест, у 99,8% случајева, што је на нивоу претходних година. За кориснике којима је разлог престанка смештаја смрт, краће од шест месеци је услугу користило 36%. (Графикон 32).

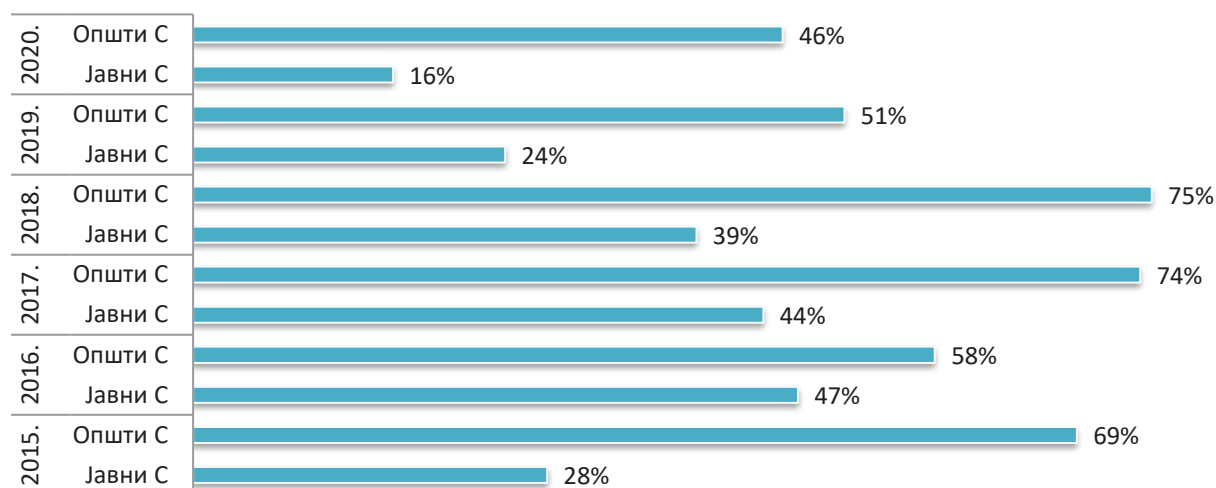
Графикон 32. Умрли корисници према дужини боравка у установи, 2015 - 2019. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Када је разлог напуштања установе смрт корисника, мање од годину дана је боравило у установама 30% корисника, а током 2019. мање од годину дана на смештају је било 36% корисника. Када се пореде установе из јавног и општег сектора, у приватним домовима значајан број умрлих корисника је на смештају боравио краће од годину дана (Графикон 33). У установама из општег сектора израженија је појава смештаја корисника у поодмаклом стадијуму болести²³.

Графикон 33. Корисници који су боравили мање од године према сектору 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

²³ Извор: Наративни извештаји о раду приватних домова

3. Стручни рад са корисницима и додатне услуге које пружа установа

Неки облик стручног усавршавања прошло је 17% ангажованих радника, што је значајно мање него у 2019. године када их је било 33%. Програме обуке из система социјалне заштите завршило је 30% ангажованих, исто као 2019. године. Више од половине ангажованих радника 54% завршило је неки програм обуке из области здравствене заштите, што је за 7% више него у 2019. години. Тематским семинарима, саветовањима и конференцијама присуствовало је 16% запослених, 6% мање него у 2019²⁴.

- **Примедбе и жалбе, примена рестриктивних мера, процедуре**

Од стране корисника или сродника, током 2020. године упућено је 558 примедби или жалби, што је за 16% мање него у 2019. години. У односу на укупан број, 2% корисника је на неки начин исказало примедбу или жалбу, и у односу на посматрани период од 2015 - 2020. године, нема значајнијих одступања.

Рестриктивне мере су примењене у 11% установа, код 503 корисника, односно 2% од укупног броја корисника. Интерни тим за поступање у случају насиља над корисницима има 79% установа²⁵. Интерна евалуација задовољства корисника спроведена је у 81% установа²⁶.

- **Стручни поступак, индивидуално планирање**

У 2020. години процена потреба корисника²⁷ је сачињена за 71% корисника. У односу на 2015. годину сачињено је 11% више процена. Индивидуални планови услуге урађени су за 68% корисника, за 6% мање него у 2019. години и 5% мање него у 2015. години (Графикон 34).

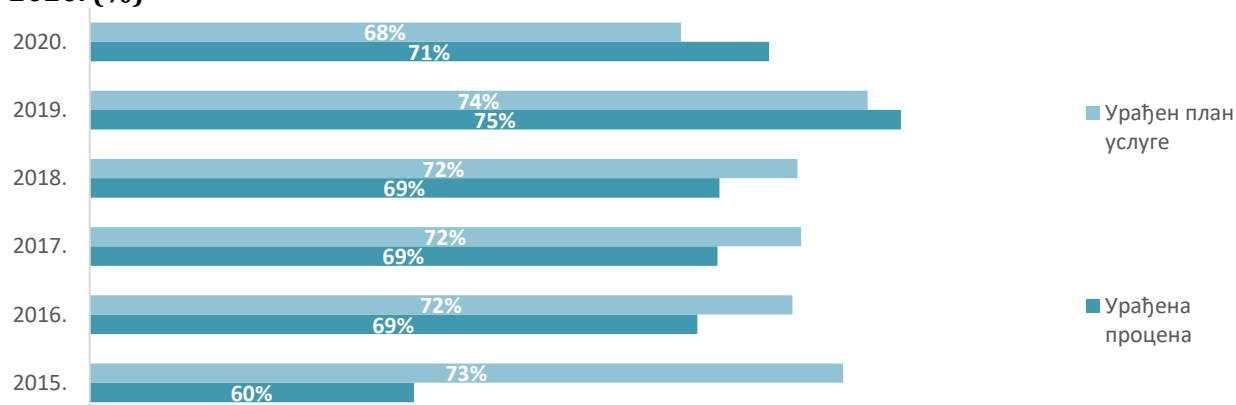
²⁴ Разлог који се наводи у наративним извештајима јесте рад и организација он лајн обука током пандемије Ковид 19, и податак да су доступније он лајн обуке из области здравствене заштите.

²⁵ Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, формирање интерног тима за поступање у случају насиља дефинисано је као обавеза

²⁶ Дефинисано као обавеза Правилником о минималним условима и стандардима, као и обавеза да се извештај о евалуацији доставља заводима за социјалну заштиту. У наративним извештајима које су поднеле установе заједно са попуњеним форматом за извештавање у програму „Аурора“ посебно је наглашен одељак о (не)спроведеној интерној евалуацији

²⁷ Процена потреба корисника је фаза стручног поступка. На основу процене, у прописаном року, ради се индивидуални план услуге. Процена као документ, саставни је и обавезни део сваког индивидуалног плана услуге.

Графикон 34. Сачињене процене и индивидуални планови услуга за кориснике, 2015 - 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

3.1 Евиденција насиља над корисницима

У 2020. години евидентирано је 42 случаја насиља над корисницима, што је за 47% мање него у 2019. години. Центру за социјални рад, као органу старатељства, прослеђено је 22 пријаве насиља, што је 52% од укупног броја евидентираног насиља (Табела 3).

Табела 3. Укупан број пријава и број пријава поднетих органу старатељства 2015 - 2020.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Број пријава насиља евидентираних у установи	28	84	133	106	80	42
Број пријава насиља упућених ЦСР	29	0	28	86	57	22

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Од укупног броја евидентираних случајева насиља 60% је физичко, а 33% је емотивно - психичко насиље (Табела 4). У 86% случајева починиоци насиља су други корисници. Насиље су починила и два ангажована радника, и три особе ван установе за смештај. Поднето је пет кривичних пријава за починиоце, све за физичко насиље: четири кривичне пријаве против корисника и једна против особе ван установе.

Табела 4. Корисници према врсти насиља којој су били изложени, 2015 - 2020.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Физичко насиље	21	43	26	65	38	25
Сексуално насиље	0	1	2	2	0	0
Психичко насиље	2	51	41	39	42	14
Занемаривање	1	1	1	0	0	1
Економско насиље	0	7	3	0	0	2
Укупно	24	103	73	106	80	42

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

3.2 Друге услуге које пружа установа за смештај корисника

Осим услуге домског смештаја, 18 установа из јавног сектора, пружало је и друге услуге социјалне заштите. На пружању ових услуга, било је ангажовано 13% од укупног броја запослених у домовима из јавног сектора, што је 1% мање него у 2019. Корисника других услуга је било 3.769 што је за 9% мање него у 2019. години.

Од укупног броја корисника који су користили друге услуге социјалне заштите:

- 97,4% је користило услугу Помоћ и кући;
- 1,5% је користило је услугу Прихватилишта;
- 0,3% услугу Дневног боравка;
- 0,6% је користило услугу Свратишта

4. Закључак

Све показатеље рада у 2020. години треба посматрати у контексту вирусних инфекција, најпре сезонског грипа када се стандардно ограничавају посете у установама, преко **пандемије Ковид 19 и ванредног стања у земљи.**

Расположиви смештајни капацитети у установама социјалне заштите, обезбеђују смештај за 1,2% старијих грађана.

У 2020. години, услугу смештаја одраслих и старијих корисника пружало је 280 установа - 40 установа из јавног сектора и 240 установа из општег сектора. Доступни смештајни капацитет у 2020. години је 17.868 места (9.000 места у установама из јавног сектора, и 8.868 места у установама из општег сектора). У односу на претходну, 2019. годину, на основу чињенице да је 18 новолиценцираних домова из општег сектора, укупан расположиви капацитет је увећан за 3%.

Просечна попуњеност капацитета у 2020. години је била 77%, а у односу на 2019. годину искоришћеност капацитета је умањена за 11%. На листама чекања у 2020. години је било укупно 1.477 корисника, што је 17% мање него у 2019. години. У току године у установе је смештено 38% мање корисника него у 2019. години. У наративним извештајима се наводи да је, у складу са инструкцијама надлежног министарства, било периода када су обустављани приједи, периода када су установе биле у карантину, превентивном или на основу чињенице да су имали корисника/запосленог са инфекцијом. Део капацитета је морао бити празан због изолације корисника (превентивно и као мера по повратку у дом после болничког лечења, специјалистичког прегледа и сл.). Чињеница да су нови корисници морали бити у превентивној изолацији, без обзира на резултат PCR теста, утицала је на њихово опредељење да смештај одложи.

Од укупног броја ангажованих радника, 54% је ангажовано у јавном, а 46% у општем сектору. У односу на врсту посла, 49% ангажованих су пружаоци неге (неговатељи и медицински радници), жена је 81%.

У 2020. години је уочљив тренд пада броја корисника на смештају у установама по свим критеријумима: током године, на дан 31.12. и број корисника смештених у току године. Смањење броја корисника одразило се на финансије, рад и опстанак неких домова²⁸.

Више од половине, односно 52% корисника су старији од 80 година. Потребу за првим и другим степеном подршке има 66% корисника. Неку врсту инвалидитета или тешкоћа има 74% корисника. За 82% није организована старатељска заштита.

Зато што породица нема услова, односно има тешкоће у организацији свакодневног функционисања и нема капацитет да обезбеди услове за несметан живот корисника на домском смештају је 44% корисника.

Пријем нових корисника био је условљен тренутном епидемиолошком ситуацијом.

„Потенцијални корисници и њихови чланови породице од смештаја често одустају управо због обавезне самоизолације по пријему, као и самоизолације која је

²⁸ Извор: Наративни извештаји домова из јавног и општег сектора

неопходна да се спроведе уколико корисници оду на приватно одсуство“²⁹.

Посете корисницима су највећим делом године биле забрањене или могуће под посебним мерама превенције (са прозора, са терасе, у дворишту на врло стриктно време и прописану удаљеност...) Комуникација се углавном одвијала посредством друштвених мрежа и/или телефоном. Изолованост корисника је неповољно утицала на њихово психофизичко стање.

Изводи из наративних извештаја установа за смештај за 2020. годину:

„Протекла година је била обележена посебним проблемима и многобројним недоумицама, због свега што је промењено, поремећено и отежано пандемијом. Многобројне, детаљне Инструкције и Препоруке, јако су се тешко могле уклопити у свакодневни живот људи са већ отежаним функционисањем. Потребне дистанце, ношење маски, немогућност већег окупљања, немогућност виђања са сродницима, такође и излажења и напуштања установе, ради посете породици, ради редовних лекарских контрола и специјалистичких прегледа, одлажења у различите установе као што су банке, поште и слично, умногоме је допринело значајном паду квалитета свакодневног живота корисника дома. Установе су постале затворене и изоловане институције, па је на особље дома „пала“ велика одговорност у показивању умешности и сналажења у новонасталој ситуацији. Додатни стрес везан за здравствено стање најближих и отежани контакти са њима, као и затвореност институције, довели су до значајног пада у психофизичком општем стању корисника (код многих се испојила депресија, незадовољство, резигнираност, равнодушност, револт и агитираност). Проблем представља и комуницирање са одређеним бројем корисника, јер ношење заштитних маски и опреме, отежава комуникацију са старијим и дементним особама, које имају проблема са слухом и не могу да „читају“ са лица и усана“³⁰.

„Највећи изазов током године односио се на сменски – карантински рад током ковид пандемије, где су запослени све време проводили у установи са корисницима, што је и за њих саме и њихове породице било посебно тешко. Тешкоће су се односиле и на набавку опреме и материјала за рад, немогућност пријема корисника који нису могли да обаве тестирање услед недостатка тестова у великој мери утицала је на финансијски апсект пословања домова“³¹.

„Десило се први пут да здравствени систем није у могућности да пружи здравствену заштиту најстаријима, хитна помоћ због преоптерећења није била доступна за старе у добром периоду године“³².

²⁹ Наративни извештај дом „Милагро каса“

³⁰ Наративни извештај дом „Златно доба“, Јаково

³¹ Наративни извештај дом „Вила Бреза“

³² Наративни извештај дом „Плави хоризонти“

„Нисмо добили никакво признање ни похвале од стране надлежног Министарства, као ни од Коморе социјалне заштите за залагање и пожртвованост у заштити корисника током епидемије у 2020. године, а један смо од ретких домова где није било оболелих од короне како код корисника тако и код запослених³³.

„Година 2020. је била потпуно другачија у односу на претходне, праксу и стечена искуства. Ангажовани радници су давали свој максимум, понекад на штету личних обавеза и здравља, и заслужују сву похвалу“³⁴.

Пандемија Ковид 19 вируса обележила је 2020. годину на глобалном нивоу. Мада у континуитету расте број пружаоца услуге домског смештаја, као и број расположивих капацитета, расте и број старијих у Србији, па су расположиви капацитети и даље доступни за 1,2% старије популације. Услови рада и живота уопште у 2020. несумњиво да ће се одразити на период који следи, пре свега са аспекта инвестиционих улагања у постојеће и у нове смештајне капацитете.

Висок праг толеранције на рестриктивне услове живота и рада унутар и ван установа, у приватним животима корисника, сродника и запослених, резултирале су ипак значајним очувањем старије популације. Искуства из 2020. указују на неопходност стриктнијег успостављања система функционисања у кризним ситуацијама. Сви пружаоци услуге домског смештаја улагали су екстремне напоре да пандемија нанесе што мање штете и остави што блаже последице. Наративни извештаји указују на чињенице да је свима било потребно време да се прилагођавају и „у ходу“ мењају правила. Неки пружаоци су у томе успевали пре или касније. У тим тешким временима, као да је мањкало повале за све оне који су се успешно сачували, у чије домове није крочио Корона 19 вирус.

³³ Наративни извештај дом „Панорама“ Вишњица

³⁴ Наративни извештај ГЦ Младеновац

